

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย.....

1. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นกระบวนการที่ให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียหรือเกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมในการศึกษา วิเคราะห์ปัญหา สภาพการดำเนินงาน การคิดวิเคราะห์เพื่อแก้ไขปัญหาการดำเนินการตลอดจนการประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อการเรียนรู้และการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็งตามแนวทางที่เหมาะสม

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ประชากรที่ทำการศึกษาประกอบด้วย

2.1.1 ประชากรที่เป็นวิสาหกิจชุมชนด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ด้านการบริการการท่องเที่ยว และด้านการแปรรูปอาหาร

2.1.2 ประชากรที่เป็นบุคคล ศึกษาจากประชากรของวิสาหกิจชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประธาน กรรมการ และเกษตรกรสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำพื้นที่

2.2 กลุ่มตัวอย่าง การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการคัดเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยการสำรวจวิสาหกิจชุมชนเบื้องต้นเพื่อศึกษาสภาพความพร้อม และความเป็นไปได้ในการเป็นตัวแทน ทั้งนี้เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีข้อจำกัดด้านต่างๆ ได้แก่ งบประมาณที่ใช้ค่อนข้างสูง ระยะเวลาดำเนินการนาน และนักวิจัยต้องเข้าร่วมดำเนินการศึกษาจริงในพื้นที่ตลอดระยะเวลาดำเนินการ ลักษณะของประชากรที่ศึกษาส่วนใหญ่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน (homogenous) และกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกจะต้องดำเนินการอยู่และสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตลอดระยะเวลาดำเนินการวิจัย การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างได้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ใช้ในการศึกษาทั้งหมด 6 กลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 3.1 ดังนี้

1) วิสาหกิจชุมชนด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นแหล่งปลูกข้าวหอมมะลิ คุณภาพดีของประเทศ ได้คัดเลือกจำนวน 2 วิสาหกิจชุมชนได้แก่

(1) วิสาหกิจชุมชนบ้านโนนสว่าง ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านด่าน อำเภอบ้านด่าน ซึ่งมีระดับการพัฒนาในระดับพื้นฐาน

(2) วิสาหกิจชุมชนบ้านหนองมะค่าแต้ ตั้งอยู่ที่ตำบลพระครู อำเภอเมือง ซึ่งมีระดับการพัฒนาในระดับก้าวหน้า

2) วิสาหกิจชุมชนด้านด้านการบริการการท่องเที่ยว จากจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญของประเทศ ได้คัดเลือกจำนวน 2 วิสาหกิจชุมชน ได้แก่

(1) วิสาหกิจชุมชนบ้านสุขสมบูรณ์ ตั้งอยู่ที่ตำบลไทยสามัคคี อำเภอวังน้ำเขียว ซึ่งมีระดับการพัฒนาในระดับพื้นฐาน

(2) วิสาหกิจชุมชนบ้านบุไทรโฮมสเตย์ ตั้งอยู่ที่ตำบลไทยสามัคคี อำเภอวังน้ำเขียว ซึ่งมีระดับการพัฒนาในระดับก้าวหน้า

3) วิสาหกิจชุมชนด้านการแปรรูปอาหารจากจังหวัดนครนายก ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญของประเทศ ได้คัดเลือกจำนวน 2 วิสาหกิจชุมชน ได้แก่

(1) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเกาะกา ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าเรือ อำเภอปากพลี ซึ่งมีระดับการพัฒนาในระดับพื้นฐาน

(2) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านจิกสูง ตั้งอยู่ที่ตำบลปากพลี อำเภอปากพลี ซึ่งมีระดับการพัฒนาในระดับก้าวหน้า

ตารางที่ 3.1 กลุ่มตัวอย่างวิสาหกิจชุมชนที่ใช้ในการวิจัย

ระดับการพัฒนา	วิสาหกิจชุมชน		
	ด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว	ด้านการบริการการท่องเที่ยว	ด้านการแปรรูปอาหาร
ระดับพื้นฐาน	บ้านโนนสว่าง	บ้านสุขสมบูรณ์	กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเกาะกา
ระดับก้าวหน้า	บ้านหนองมะค่าแต้	บุไทรโฮมสเตย์	กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านจิกสูง

3. แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษามี 2 แหล่ง ดังนี้

3.1 ข้อมูลทุติยภูมิ ได้จาก เอกสาร ตำรา ผลการศึกษาวิจัย รายงานผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน รายงานการประชุมของวิสาหกิจชุมชน ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ในหมู่บ้าน (กชช.2ค.)

3.2 ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากประชากรที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน

4. กระบวนการวิจัย

กระบวนการวิจัยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

4.1 การศึกษาข้อมูลสภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย การศึกษาจากข้อมูลพื้นฐานทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และการศึกษาข้อมูล

สภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน เพื่อทราบรูปแบบที่วิสาหกิจชุมชนดำเนินการอยู่ ได้แก่ ข้อมูลด้านความเป็นมา ที่ตั้ง ทรัพยากรของวิสาหกิจชุมชน การบริหารกลุ่ม การผลิตสินค้าและบริการ การตลาด การเรียนรู้ และการบริหารกองทุน

4.2 การพัฒนารูปแบบการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน การพัฒนา การสร้าง หรือการสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาปรับปรุงวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ได้ยึดแนวทางหลักการพัฒนาที่มุ่งเน้นกระบวนการพัฒนาคนให้มีการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของสมาชิกเป็นหลัก โดยตั้งอยู่บนฐานของศักยภาพและเงื่อนไขของวิสาหกิจชุมชนและสมาชิกที่ได้จากข้อมูลหัตถภูมิและข้อมูลปฐมภูมิในข้อ 4.1 มีขั้นตอนการพัฒนาดังนี้

4.2.1 การบูรณาการความรู้จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น หลักการวิสาหกิจชุมชน เศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มและการพัฒนากลุ่ม การบริหารการจัดการ แผนชุมชน หลักการมีส่วนร่วม ข้อมูลพื้นฐานทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และข้อมูลสภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน มาบูรณาการร่วมกับประสบการณ์ของผู้วิจัยที่ได้จากการศึกษาดูงานในวิสาหกิจชุมชนอื่น และพัฒนาขึ้นมาเป็นรูปแบบโดยการระดมสมองจากผู้เชี่ยวชาญ และสรุปเป็นรูปแบบการพัฒนา

4.2.2 การประเมินและปรับปรุงแบบ ในระหว่างการนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้ จะมีการประเมินและปรับปรุงแบบในแต่ละขั้นตอนอยู่ตลอดเวลาระหว่างกระบวนการนำไปใช้ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของวิสาหกิจชุมชนและสมาชิก

4.3 การทดสอบรูปแบบการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เป็นการนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปทดสอบเก็บข้อมูลผลที่เกิดขึ้นในขั้นตอนต่างๆ และเปรียบเทียบผลการพัฒนาที่เกิดขึ้นระหว่างก่อนการนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้และหลังการนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้ว่ามีผลแตกต่างกันอย่างไร และทำให้วิสาหกิจชุมชนมีการพัฒนาในเรื่องใด เพื่อเป็นแนวทางนำไปใช้ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน มีปัจจัยใดบ้างเข้ามาเกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน และจะมีข้อเสนอแนะอย่างไรต่อการทำงานเพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยใช้เครื่องมือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบประเมินองค์ประกอบตัวชี้วัดความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลกับ ประธาน กรรมการและสมาชิกวิสาหกิจชุมชน รายละเอียดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

5.1 วิธีการสร้างเครื่องมือ รายละเอียดวิธีการสร้างเครื่องมือแบบต่างๆ มีดังนี้

5.1.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมากำหนดกรอบของเนื้อหาข้อคำถาม แล้วนำเครื่องมือไปตรวจสอบความน่าเชื่อถือก่อนปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ (รายละเอียดแบบสัมภาษณ์อยู่ในภาคผนวก)

5.1.2 แบบประเมินองค์ประกอบตัวชี้วัดความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน โดยการศึกษา ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมากำหนดกรอบเนื้อหาและแนวคิดการสร้างแบบประเมิน จากนั้นให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำ พื้นที่ นักวิชาการเกษตรที่เกี่ยวข้อง และอาจารย์จากสถาบันอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันระดม ความคิดเห็นจากเวทีการสัมมนาแบบมีส่วนร่วม (รายละเอียดแบบประเมินอยู่ในภาคผนวก)

5.2 รายละเอียดของเครื่องมือ มีดังนี้

5.2.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สำหรับสัมภาษณ์สมาชิกวิสาหกิจชุมชน เป็นข้อคำถามทั่วไปเกี่ยวกับสภาพทางสังคม และสภาพทางเศรษฐกิจ

5.2.2 แบบประเมินองค์ประกอบตัวชี้วัดความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน สำหรับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเป็นผู้ประเมิน โดยมีการประเมินในองค์ประกอบตัวชี้วัดความเข้มแข็ง 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ องค์ประกอบตัวชี้วัดความเข้มแข็งหลัก และองค์ประกอบตัวชี้วัดความเข้มแข็งเฉพาะ

5.3 ลักษณะคำถาม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยดังกล่าว มีลักษณะคำถามดังนี้

5.3.1 ข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ โดยผู้ถูกสัมภาษณ์ให้ข้อมูลที่ เป็นข้อเท็จจริงของตนเอง

5.3.2 ข้อคำถามในแบบประเมินความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน เป็นคำถามที่ประเมินตามความคิดเห็น โดยมีมาตรวัดความคิดเห็นแบบ Likert's scale 5 ระดับ ดังนี้

- 5 = มาก
- 4 = ค่อนข้างมาก
- 3 = ปานกลาง
- 2 = ค่อนข้างน้อย
- 1 = น้อย

เกณฑ์การประเมินใช้วิธีนำค่าเฉลี่ยในแต่ละประเด็นมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ดังนี้

- ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.51 – 5.00 = มาก
- ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51 – 4.50 = ค่อนข้างมาก
- ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51 – 3.50 = ปานกลาง
- ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.51 – 2.50 = ค่อนข้างน้อย
- ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.0 – 1.50 = น้อย

5.4 การตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา

5.4.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การตรวจสอบว่าแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น สามารถวัดได้ตรงตามความต้องการ และครอบคลุมขอบเขตเนื้อหาหรือไม่ ดำเนินการโดยนำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่จะศึกษา ตรวจสอบ ขอคำแนะนำ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประเด็นที่ควรเพิ่มเติมหรือแก้ไข จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไข แล้วนำไปทดสอบต่อไป

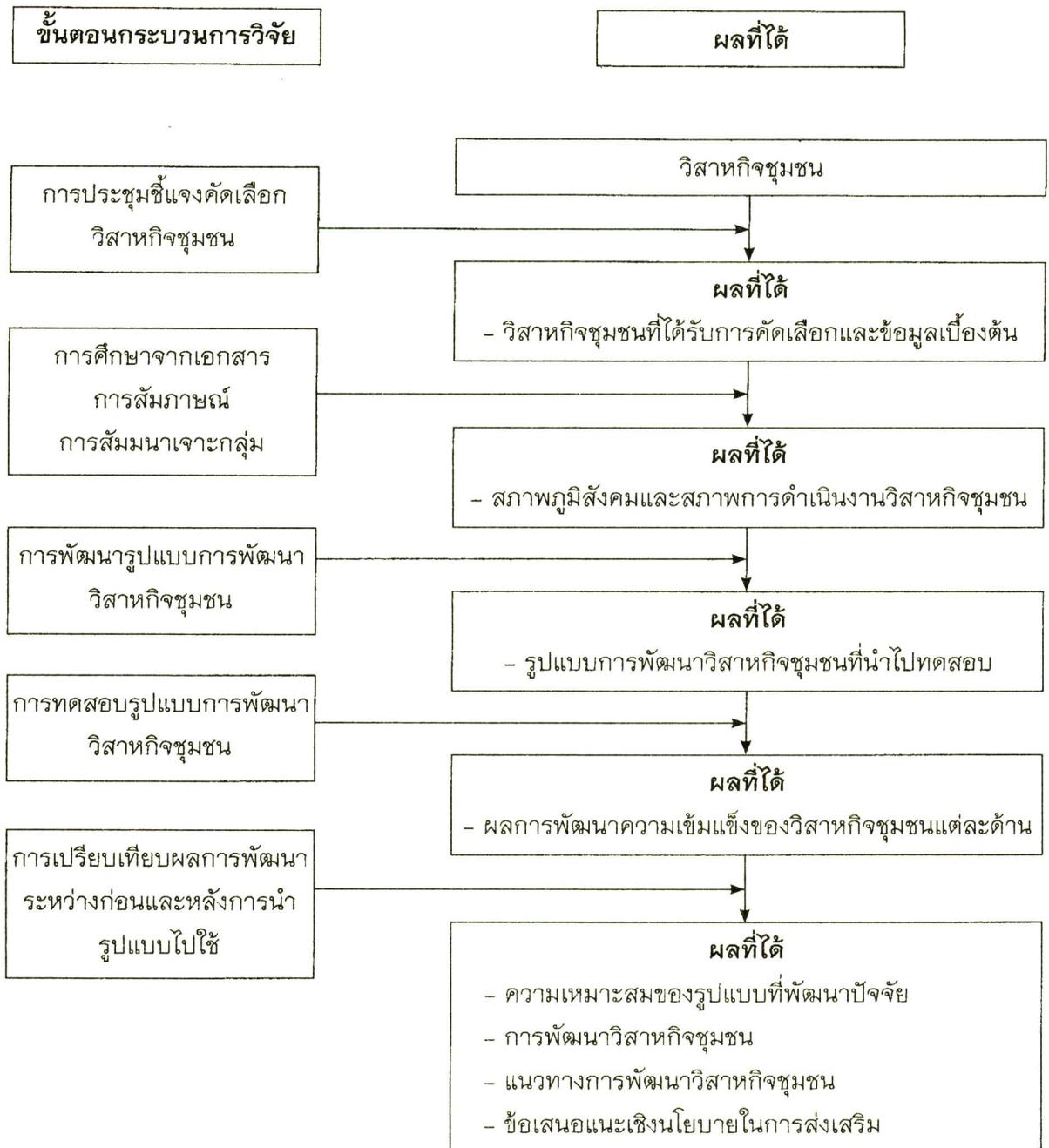
5.4.2 แบบประเมินความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน เป็นการพัฒนามาจากกระบวนการสัมมนาแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้ร่วมสัมมนาประกอบด้วย สมาชิกวิสาหกิจชุมชน นักวิชาการเกษตรที่เกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำพื้นที่ และคณาจารย์จากสถาบันอุดมศึกษา ทั้งหมดได้ร่วมกันสรุปและพัฒนานบนพื้นฐานทางวิชาการ และสภาพที่ปรากฏของวิสาหกิจชุมชน ทำให้ได้แบบประเมินที่สมบูรณ์และนำไปใช้ได้จริง

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลมีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

6.1 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังภาพที่ 3.2

6.2 ช่วงเวลาดำเนินการวิจัยตั้งแต่ มกราคม 2550 – เมษายน 2551

ภาพที่ 3.1 แสดงกระบวนการวิจัยการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์ที่แตกต่างกันตามลักษณะของข้อมูลดังนี้

7.1 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาตามระเบียบวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การจัดจำแนกเนื้อหา การเปรียบเทียบ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ และการศึกษาความเป็นเหตุและผล

7.2 ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป วิเคราะห์หาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน